

Flipp flopp dagar - það er „flippað“ að læra í Kvíslarskóla

Sævaldur Bjarnason og Björk Einisdóttir

Kvíslarskóli er nýr skóli í Mosfellsbæ sem áður var eldri deild Varmárskóla. Í skólanum eru tæplega 400 nemendur í 7.–10. bekk. Byggt er á faggreinakennslu sem þýðir að fagkennarar eru ábyrgir fyrir kennslu í hverri námsgrein. Hver bekkur hefur sinn umsjónarkennara.

Haustið 2021 var Varmárskóla skipt upp í tvo skóla. Yngri deildin hélt nafni Varmárskóla, en eldri deildin fékk nafnið Kvíslarskóli eftir nafnasamkeppni í bænum. Stjórnendur Kvíslarskóla sáu tækifæri í þessum breytingum og ákváðu að láta á það reyna hvort grundvöllur væri fyrir því að prófa nýja kennsluhætti og sjá hversu langt við kæmumst með að þróa þá, t.d. að byggja meira á verkefnavinnu og fjölbreyttum kennsluháttum. Í kjölfarið var farið af stað í margskonar endurbóta- og stefnumótunarvinnu.

Flipp flopp verður til

Stjórnendur fólu öðrum höfunda, Sævaldi, að koma með hugmyndir að samþættingu námsgreina. Mat stjórnenda var að í vinnu sem þessari væri nauðsynlegt að einhver einn drægi vagninn, bæri ábyrgð á verkefninu og smitaði út frá sér með áhuga, drifkrafti og hvatningu. Sævaldur hefur leitt verkefnið og fengið kennara skólans til liðs við sig.

Húsnæði skólans býður ekki upp á mikla möguleika á teymiskennslu, en okkur langaði til að prófa okkur áfram með eigin útgáfu af teymiskennslu. Smám saman þróaðist sú hugmynd að leggja til hliðar tvo daga í hverjum mánuði þar sem skólastarfið yrði brotið upp.

Kennararnir tóku vel í þessar hugmyndir og sýndu mikinn áhuga á að færa sig frá hefðbundinni bókarkennslu yfir í nútímalegri kennsluhætti með fjölbreyttum verkefnum og verkefnaskilum. Því má halda fram að aðalnámskrá hafi verið lögð til grundvallar, ekki síst

áhersla á lykilhæfni. Hvert viðfansefni þurfti þannig að hafa markmið sem tengdust ákveðinni hæfni.

Við vildum gefa uppbrotsdögunum skemmtilegt heiti og ekki var áhugi á að kalla þetta þemadaga eða verkefnadaga – okkur fannst þau heiti ekki spennandi. Við vissum af svipuðum verkefnum í öðrum skólum eins og Sprellifixinu í Langholtsskóla, Uglunum í Víkurskóla og Stapamixinu í Stapaskóla, en við vildum finna okkar eigin nálgun og lögðum upp með að leggja sérstaka áherslu á nám í gegnum leik. Teymi var myndað utan um verkefnið og mýmargar hugmyndir reifaðar. Hópnum fannst þetta frekar „flippað“ allt saman og þannig fæddist sú hugmynd að kalla þetta *Flipp flopp*. Kennslunni er flippað á hvolf; *Flipp flopp*!

Fyrirkomulagið

Tveir Flipp flopp dagar eru haldnir mánaðarlega þar sem nokkrar námsgreinar eru samþættar. Áhersla er lögð á virk vinnubrögð af hálfu nemenda og kennara og samspil upplýsingatækni og kennslufræðilegra hugmynda á borð við verkefnamiðað nám, þemanám, þrautalausnánám, hönnunarmiðað nám og samvinnunám.

FRÁ NEMENDAÞINGINU.

Þar sem nýr skóli var að verða til var ákveðið að fyrsti Flipp flopp dagurinn yrði helgaður nemendaþingi þar sem unnið var með hugmyndir að gildum skólans. Okkur þótti mikilvægt að leyfa nemendum að taka þátt í þessum breytingum. Nemendaþingið bar yfirskriftina *Gildi og skólabragur* og sáu umsjónarkennarar um að ræða eftirfarandi málefni með nemendum sínum:

- Hugmyndir að gildum Kvíslarskóla
- Skólareglurnar
- Almennar óskir frá nemendum

- Skólabraginn

Nemendur og kennarar tóku hugmyndirnar saman og skiluðu til Bjarkar, deildarstjóra. Hún dró saman helstu atriði sem síðan voru kynnt nemendum og starfsfólki. Orðin *Virðing* – *Þrautseigja* og *Ábyrgð* komu oftast fyrir í umræðunni um gildin og voru því valin og almenn ánægja var með þá niðurstöðu.

Tvö önnur Flipp flopp voru ekki tengd námsgreinum. Í desember unnu allir nemendur í skólanum að sameiginlegu verkefni sem beindist að því að bæta skólabrag og í tengslum við árshátíð nemenda var eitt skiptið helgað hópefli. Annars réðu faggreinakennarar ferðinni til skiptis. Í september stýrðu náttúrufræðikennarar, tungumálakennarar í október. Í nóvember leiddu list- og verkgreinakennarar, samfélagsfræðikennarar um mánaðarmótin febrúar, mars, stærðfræðikennarar stjórnðu í mars og íþróttakennarar í maí.

Hér má sjá yfirlit yfir þemun 2021-2022

1. Nemendaping (30. ágúst, 2021)

Allir árgangar unnu sama verkefni: Gildi og skólabragur.

2. Náttúrufræði (15.-16. september 2021)

7. bekkur – Hornsíli

8. bekkur – Gróplöntur og fræplöntur

9. bekkur – Þróunn lífsins

10. bekkur – Mannslíkaminn

3. Tungumálaflipp (21.-22. október 2021, í kringum Hrekkjavöku / Halloween)

7. bekkur – Búa til sína eigin Halloween persónu (animal)

8. bekkur – Íslenskar persónur úr þjóðsögum

9. bekkur – Erlendar persónur úr þjóðsögum og kvikmyndum

10. bekkur – Draugasögur – Danskar og íslenskar

4. Verkgreinaflipp og upplýsingatækni (22.-23.nóvember 2021)

7. bekkur – Raftæki ný og gömul (hönnun og smíði, upplýsingatækni)

8. bekkur – Matarsóun (heimilisfræði)

9. -10. bekkur – Endurnýting / flokkun fata og hippapema (mynd- og textílmenn)

5. Erindisflipp flopp (erindi um betri skólabrag) (16.-19. desember, 2021)

1. Allir árgangar vinna sameiginlegt verkefni með betri skólabrag (jólápema)

6. Samfélagsfræði (28. feb-1. mars 2022)

7. bekkur – Ásatrú

8. bekkur – Villta vestrið (BNA- frumbyggjar ofl.)
9. bekkur – Grikkland til Forna
10. bekkur – Rokk og róttækni “68 kynslóðin”

8. Stærðfræði flipp flopp 14.-15. mars 2022 (á pí-daginn)
  7. bekkur – Kubbar og form / slönguspil
  8. bekkur – Tölfræði- mynstur og ratleikur
  9. bekkur – Heimsreisa
  10. bekkur – Stærðfræði í daglegu lífi
9. Nemendaráðs flipp flopp (1 dagur í kringum árshátíð skólanss, hópefli)
10. Íþróttar flipp flopp 6. og 9. maí 2022

Dæmi um kennsluáætlun

Hér eru dæmi um kennsluáætlun: Náttúrufræðiverkefni um hornsíli sem lagt var fyrir 7. bekk.

Hornsíli og smádýr

Hæfniviðmið

Að verkefni loknu á nemandi að geta:

- sagt til um búsvæði og lifnaðarhætti hornsíla.
- meðhöndlað lifandi sýni af nærgætni og virðingu.
- tengt útlit hornsíla við búsvæði, atferli og lifnaðarhætti þeirra.
- lýst algengum lífverum í nánasta umhverfi sínu.
- sagt frá eigin upplifun á náttúrunni og skoðun á lífverum í náttúrulegu umhverfi.

Vinnuáætlun

1. Verkefnið kynnt og nemendur fá veiðibúnað
2. Út að veiða síli og safna smádýrum
3. Aflinn ferjaður upp í skóla og gerður klár fyrir frekari úrvinnslu
4. Nemendur skoða síli (í fiskabúri) og smádýr (í víðsjá), vinna skýrslu samhliða
5. Nemendur klára að vinna skýrslu sem þeir skila svo til kennara

Leiðir

- Nemendur fara ásamt kennara og veiða hornsíli við Stekkjarflöt.
- Mikilvægt að vera klædd eftir veðri.

- Nemendur fá háfa og fötur til að nota í veiðinni.
- Mikilvægt að nefna við nemendur að hornsíli halda sig meira í lygnu vatni en straumvatni og best er að finna þau undir vatnsbökkum.
- Nemendur dreifa sér á mismunandi staði við tjörnina og ána – skipta sér niður út frá þeim búnaði sem til er.
- Útitímann má einnig nýta til þess að safna öðrum smádýrum, sérstaklega ef sílaveiðin gengur illa.
- Það sem veiðist og finnst er sett í fötur og farið með aftur í skólann.
- Mikilvægt að brýna fyrir nemendum að það þarf að koma fram við náttúruna af virðingu og að fara varlega ef þeir handleika hornsílin eða smádýrin.

Úrvinnslan

Hornsílin • Nemendur skoða hornsílin vel og vandlega • Telja hornin á sílinu, hvar eru þau staðsett? • Eru hornsílin ólík í útliti? Eru ólík litaafbrigði? • Hvernig eru hornsílin að hegða sér?	Smádýrin • Smádýr skoðuð í víðsjá • Skoða útlit þeirra, telja fætur, skoða kjaft ofl. • Hvar fannst dýrið? • Er útlit þess tengt við umhverfi þess? • Einnig hægt að nota greiningarlykil til að tegundagreina

Skýrsla

- Nemendur segja frá hornsílaveiðinni og útivinnunni
  - Hvernig voru hornsílin veidd? Á hvaða svæði?
  - Hversu mörg síli veiddust? Hvar veiddust þau? Fundust einhver áhugaverð smádýr? Hversu mörg?
- Nemendur gera grein fyrir úrvinnslunni, hvað þau skoðuðu, hvað var áhugavert og hvers vegna?
- Skýrslunni skila nemendur svo við Flipp flopp lok.

Námsmat

Námsmat verður á formi sjálfsmats og jafningamats ásamt kennarmati þar sem virkni

nemanda er metin, ásamt vinnusemi, samvinnu og lokaafurð.

Til þess að eiga möguleika á framúrskarandi þurfa nemendur að:

- Skila öllum verkefnum á tilsettum tíma
- Sýna framúrskarandi frágang í lokaafurð
- Sýna framúrskarandi frumleg og skapandi vinnubrögð
- Sýna afburða tillitsemi og kurteisi í samskiptum við hópfélaga og kennara

Til þess að fá hæfni náð þarftu að:

- Skila öllum verkefnum á tilsettum tíma
- Sýna hæfni í frumlegum og skapandi vinnubrögðum

Ef þú færð þarfnast þjálfunar:

- Vantar einhvern hluta verkefnisins eða því var ekki skilað á tilsettum tíma
- Er verkefnið á einhvern hátt fyrirsjáanlegt og/eða ófrumlegt

Hvernig hefur gengið og hvað er framundan?

Flestum nemendum hefur þótt þetta mjög skemmtilegt. Þeir sem ekki ná að fóta sig í þessari tegund kennslu eru helst þeir sem eiga erfitt með hópvinnu. Markmiðið er að koma betur á mótis við fjölbreyttan nemendahóp á þessu skólaári og finna þeim verkefni við hæfi.

Nemendur spyrja reglulega hvenær næsti viðburður verði. Þá má geta þess að einn nemendi hafði á orði heima hjá sér að Flipp floppið væri algjör snilld því hann væri bara að leika sér í skólanum!

Flestir eru sammála um að verkefnið hafi haft góð áhrif á skólabraginn. Það er miklu betri og skemmtilegri stemning í skólanum síðan við byrjuðum með þetta. Við höfum lagt mikla áherslu á hópefli, reynt að þetta hópinn og gera eitthvað saman. Tvö Flipp flopp verkefni voru skipulögð með þetta í huga. Í desember vorum við til dæmis með verkefni tengt betri skólabrag. Verkefnið gekk í stuttu máli út frá því að við erum öll ólík og höfum ólíkan bakgrunn og sú mynd sem við birtum af okkur gefur ekki alltaf mynd af því hver við erum eða hvernig okkur líður. Farið var í leikskóla og í heimsókn til eldri borgara þar sem nemendur létu gott af sér leiða, spjölluðu og spiluðu. Annað verkefni fólst í því að nemendur heilsuðu og hrósuðu skólafélögum sem þeir höfðu ekki talað við áður. Markmiðið var að styrkja skólabraginn og kynnast betur þvert á árganga. Þá fengu nemendur að velja verkefni Flipp flopp daga í tengslum við íþróttadag og árshátíð í mars. Nemendur kusu að fara á

skauta, í keilu og Rush – skemmtigarðinn. Nemendur fá að hafa áhrif og slíkar ferðir ýta einnig undir jákvæðan skólabrag ef vel er að verki staðið.

Kennararnir hafa almennt verið mjög jákvæðir en þetta krefst þess að þeir verða að undirbúa sig öðruvísi en fyrir venjulega kennslu og í öðrum námsgreinum en þeir eru vanir að kenna. Hver og einn þarf að setja sig inn í nýtt verkefni hverju sinni. Kennararnir hafa staðið sig mjög vel gagnvart þessum áskorunum. Lögð er áhersla á samvinnu þeirra og jafningjastuðning og að styrkleikar þeirra fái að njóta sín.

Á þessu skólaári höfum við sett okkur það markmið að fínþússa verkefnin og lagfæra þá hnökra sem við urðum vör við. Til að byrja með kenndu kennarar samkvæmt stundaskrá og fóru á milli bekkja. Kennurunum fannst þeir ekki vera almennilega inni í verkefnunum með því skipulagi. Þetta var því endurskoðað og niðurstaðan var sú að hver umsjónarkennari var með sínum bekk og aðrir kennarar dreifðust á bekkina eftir þörfum. Þannig höfðu kennararnir mun betri yfirsýn og betri forsendur til að meta vinnu nemenda.

Við eigum orðið góðan verkefnabanka sem verður endurskoðaður reglulega. Sum verkefnin litu kannski vel út á blaði en heppnuðust svo ekki nægilega vel í framkvæmd. Stundum var of mikil einhæf innivera og tölvuvinna hjá einum árgangi á meðan annar fékk að fara út og kljást við verkefni. Það brýtur náttúrulega upp daginn hjá öðrum hópnum og hann ferskari fyrir vikið á meðan hinn hópurinn var fljótlega orðinn þreyttur á einhæfum verkefnum innandyra. Reynslan kenndi okkur að skipulagið heppnaðist best þegar umsjónarkennararnir voru hver með sinn bekk og aðrir kennarar dreifðust á bekkina. Þannig varð námsmatið líka markvissara.

Í opnum svörum í foreldrakönnun Skólapúlsins síðastliðið skólaár kom fram að foreldrar eru ánægðir með Flipp flopp dagana og segja þá skemmtilegt uppbrot í kennslu. Stutt könnun var einnig lögð fyrir foreldra á vordögum þar sem meðal annars var spurt um hvort börnin þeirra væru ánægð með Flipp flopp dagana og yfir 85% svöruðu því til að börnin væru ánægð eða mjög ánægð með þá.

Við erum spennt að takast á við nýjar áskoranir, nýtt skólaár með allskonar Flipp flopp dögum og að gera enn betur en í fyrra.

Faggreinakennarar munu hittast nú á haustdögum og endurskoða verkefnabanka sína og skipulag. Mikilvægt er að huga að tímalengd verkefna og hafa aukaverkefni til að grípa í fyrir þá sem ljúka verkefnum sínum á styttri tíma en aðrir. Það á ekki að vera hvati að klára verkefnin fljótt og fá svo bara frí. Við viljum að nemendur vandi sig og leggi sig fram um að sinna verkefnunum vel og vandlega. Einnig er áætlað að skipuleggja upplýsingatæknidag þar sem farið verður í undirstöðurverkefnaskila.

Hvað segja kennararnir?

Guðmundur Ásgeir Sveinsson, fagstjóri í ensku og enskukennari

Mér fannst Flipp floppið mjög skemmtilegt. Frábært tækifæri fyrir mig sem kennara að brjóta upp mína hefðbundnu kennslu og takast á við nýjar áskoranir. Þar sem ég kenni bara eina námsgrein þá var frábært að fá að taka þátt í verkefnum sem tengjast öðrum námsgreinum.

Þar sem þetta var í fyrsta skipti sem þessi þemaverkefni voru unnin þá komu eðlilega fram nokkrir hnökrar. T.d. að verkefnin tóku mislangan tíma og sumir árgangar fengu meira spennandi verkefni en aðrir. Flestir nemendur tóku virkan þátt í verkefnum Flipp floppsins en sumir áttu erfitt með að átta sig á því að þessir dagar voru kennsludagar og litu á þetta sem einhvers konar frí eða afslöppunardaga. Það var að nokkru leyti skiljanlegt þar sem þau voru að gera þetta í fyrsta skipti.

Nú þegar það er komin smá reynsla á þessi verkefni þá vitum við hvað sló í gegn í fyrra og hvað hefði mátt ganga betur. Það er því hægt að betrumbæta verkefnin. Eins verða nemendur nú betur meðvitaðir um til hvers er ætlast af þeim nú þegar þeir hafa farið í gegnum Flip floppið síðasta vetur.

Flipp floppið er frábær leið til þess að brjóta upp kennsluna og halda uppi faglegum uppbrotsdögum þar sem nemendur gera eitthvað annað en aðra venjulega skóladaga.

Kristín Ásta Ólafsdóttir – fagstjóri í íslensku og íslenskukennari

Í heildina var upplifun mín af Flipp floppinu mjög góð. Mér fannst frábært að hvert fag fengi tækifæri til að skipuleggja þemu og að nemendurnir fengju skemmtilegt uppbrot sem tengdist einhverju spennandi og lærdómsríku. Upplifunin var allt öðruvísi en á öðrum þemadögum því Flipp floppið var sérstaklega útfært með tilliti til einstakra námsgreina. Mér fannst nemendur áhugasamir og spenntir fyrir uppbrotinu.

Til að byrja með kenndu kennarar bara skv. sinni stundaskrá og fóru á milli bekkja. Þetta þýddi að mér fannst ég t.d. ekki almennilega inni í neinu þema. Ég náði ekki að kynna mér neitt þeirra nógu vel og þegar ég kom inn í hvern bekk þurfti ég að byrja á því að átta mig á því hver staðan væri. Heildarmyndin varð þannig ekki nógu góð og námsmatið ekki nógu

heildrænt. Þetta var samt lagað um veturinn og um leið og kennari var með sama bekkinn allt þemað gekk þetta miklu betur.

Það er virkilega spennandi að þróa verkefnin sem fyrir eru áfram og geri þau betri og setja meira kjöt á beinin. Svo höfum við líka séð að eitthvað virkar kannski ekki nógu vel eða eins og við vildum og þá er bara að laga það. Eftir reynsluna síðasta vetur getum við líka reiknað betur út tímasetningar. Sumir kennarar þurfa að vanda betur efnið sem þeir setja frá sér, t.d. leggja meira í glærusýningar sem kynna verkefnin eða eru til stuðnings. Aðrir þurfa kannski að búa til betri lista yfir slóðir á ítarefni o.s.frv.

Mér finnst mikilvægt að hafa tímann sveigjanlegan að því leyti að við séum ekki að teygja lopann að óþörfu. Þegar við gerum það verða nemendur þreyttir og leiðir og viðhorf einhverra gæti orðið neikvætt fyrir því sem við erum að gera.

Við þurfum að passa hvenær Flipp flopp er á dagskrá. Það má ekki vera of stutt á milli og ekki vera á álagstímum fyrir kennara, svo sem í kringum annaskipti eða einkunnagjöf. Best er að búið sé að setja dagana niður áður en kennarar gera kennsluáætlanir.

Ég er ekkert endilega sá kennari sem er æstastur í að byrja á miklum breytingum eins og Flipp flopp, en þetta verkefni hefur algjörlega unnið mig á sitt band. Þemun eru fjölbreytt og skemmtileg og krakkarnir fá að njóta sín og kennarar fá að sjá nýjar hliðar á nemendum sínum. Verkefnastjórinn hefur staðið sig frábærlega í að halda utan um verkefnið. Skipulagður, með allt á hreinu og svo endalaust jákvæður og mikill peppari að það er ekki hægt annað en að stökkva á vagninn með honum. Það er mjög mikilvægt til að svona verkefni virki.

Áskoranir

Mat okkar er að nauðsynlegt er að hugsa námsmátið betur, gera það sýnilegra og stefna að því að tengja það betur við lykilhæfnina. Þá þarf að yfirfara verkefnin og rýna til gagns.

Að lokum er rétt að benda á að til þess að verkefni sem þetta nái að dafna til framtíðar þarf það reglulega endurskoðun og mikið utanumhald. Teymi þarf að vera til staðar innan skólans og einhver sem leiðir. Við teljum að búið sé að leggja grunninn að skólaþróunarverkefni sem hægt er að móta og þróa í framtíðinni. Jákvæðir, hugmyndaríkir og kröftugir kennarar og styðjandi stjórnendur eru að sjálfsögðu lykillinn að því að verkefnið fái að lifa og dafna.

Björk Einisdóttir deildarstjóri Kvíslarskóla er með B.A. – próf í íslensku, uppeldis- og kennslufræði til kennsluréttinda, diplómu í náms- og starfsráðgjöf og M.A. í kennslufræði og

stjórnun. Hún hefur starfað við grunnskóla í yfir þrjá áratugi sem íslenskukennari, náms- og starfsráðgjafi, var framkvæmdastjóri hjá Heimili og skóla í nokkur ár og síðustu tíu ár hefur hún gegnt stöðu deildarstjóra í Kvíslarskóla. Þess má einnig geta að Björk hefur gegnt stöðu varaformanns Radda, Samtaka um vandaðan upplestur og framsögn í mörg ár, haldið mýmörg námskeið fyrir kennara, gegnt dómarastörfum um land allt og þjálfað nemendur í vönduðum upplestri og framsögn.

Sævaldur Bjarnason er kennari við Kvíslarskóla og kennir einkum samfélagsgreinar. Hann lauk kennaraprófi 2014 og hefur kennt við Kvíslarskóla, áður Varmárskóla, síðan 2012. Sævaldur hefur brennandi áhuga á því að efla gagnrýna hugsun nemenda og þróa lýðræðislega kennsluhætti. Lokavekefni hans í meistaranámi fjallaði einmitt um umræðu og spurnaraðferðir í kennslu. Sævaldur hefur auk þess starfað sem körfuboltaþjálfari um margra ára skeið og því unnið mikið með börnum og unglingum bæði sem kennari og körfuboltaþjálfari.

Grein birt 6.10. 2022

Nemendaping – leið til að efla lýðræði í skólastarfi

Jóna Benediktsdóttir

Í Grunnskólanum á Ísafirði hefur um nokkurt skeið verið mikill áhugi á að efla lýðræðisleg vinnubrögð, m.a. með nemendapingum þar sem nemendur ræða ýmis málefni sem varða skólastarfið, sem og fleiri mikilvæg mál. Nemendur stýra umræðunum að hluta til sjálfir og niðurstöður hafa verið notaðar með ýmsum hætti. Markmiðið er að þingin verði fastur liður í skólastarfinu.

Í Aðalnámskrá grunnskóla (2011) er birt menntastefna fyrir alla grunnskóla á Íslandi. Stefnan byggir á sex grunnþáttum menntunar; læsi, sjálfbærni, heilbrigði og velferð, lýðræði og mannréttindum, jafnrétti og sköpun. Grunnþættirnir skarast á margvíslegan hátt og hægt er að fella margskonar kennslu að þeim. Allir skólar vinna með grunnþættina en hafa frelsi til að velja sér aðferðir og leiðir. Verkefnið sem hér verður fjallað um snýst fyrst og fremst um þróun lýðræðis og borgaravitundar í skólastarfinu en tengist einnig öðrum grunnþáttum menntunar.

Fræðilegur bakgrunnur

Þegar lagt er af stað í breytingaferli er nauðsynlegt að hafa fræðilegan grunn til að standa á. Okkar grunnur byggir að mestu leyti á hugmyndum John's Dewey (2000) um lýðræðishugsjónir og Basil Bernstein (1996) um skynsamlegt vinnulag.

Hvað er lýðræði?

Orðið lýðræði getur haft margvíslegar merkingar í hugum fólks en þegar hér er talað um lýðræði er fyrst og fremst stuðst við kenningar Dewey. Dewey (1976) áleit að lýðræðið væri lífstíll um leið og það væri leið til virkrar þátttöku í þjóðfélaginu. Hugmyndir Dewey gera þær kröfur til nemenda að þeir séu virkir í skólastarfi og leiti svara við spurningum sínum. Einnig að þeir vinni saman að því að finna farsælustu lausnirnar og búa sig þannig undir þátttöku í lýðræðislegu samfélagi. Á þessum forsendum teljum við mikilvægt að virkja alla nemendur til þátttöku í samræðum um hvernig við getum skapað skólasamfélag sem þjónar þörfum þeirra sem best. Inn í kenningar Dewey um lýðræði fléttast einnig hugsunin um að reynsla fólks hafi áhrif til breytinga því reynslan feli í sér tækifæri til að læra (Dewey, 2000). Það er lýðræði af þessum toga sem við stefnum að því að efla í Grunnskólanum á Ísafirði.

En hvernig á að virkja lýðræðishugsjónirnar í starfi grunnskóla?

Við ákváðum að byggja vinnu okkar fyrst og fremst á hugmyndum Bernstein um hvaða þættir eru nauðsynlegir til að koma lýðræðishugsjónum í framkvæmd. Bernstein (1996) telur tvo þætti sérstaklega mikilvæga fyrir skóla sem ætla að skapa umhverfi sem styður við lýðræðisþróun og eflir lýðræðisvitund nemenda. Í fyrsta lagi verður fólk að upplifa sig sem virkan þátttakenda í samfélaginu. Það þýðir ekki eingöngu að fólk fái ákveðna hluti (réttindi) heldur einnig að það verði að geta gefið af sér ákveðna hluti (skyldur). Nemendur verða að upplifa sig sem þátttakendur bæði í þeim skilningi að gefa og þiggja. Í öðru lagi verður fólk að hafa tiltrú á þeim ráðstöfunum sem eru gerðar í samfélaginu. Nemendur verða að skilja að ráðstafanir eru gerðar í þeirra þágu og ef ráðstafanir eru ekki gerðar í þeirra þágu verða rökin fyrir því hvers vegna svo er að vera skýr. Bernstein segir einnig að til að þessar aðstæður geti orðið að raunveruleika í skólaflokkunum verði skólarnir að leggja áherslu á rétt nemenda til þátttöku. Með því á hann við réttinn til þess að taka þátt í að móta, viðhalda og flytja gildi og þekkingu með skipulögðum hætti.

Þessi skilyrði sem hér eru nefnd eru í góðu samræmi við hugmyndir Dewey um mikilvægi þess að fá tækifæri til að læra af reynslunni, túlka hana og þátttöku nemenda í að móta námsumhverfi sitt.

Á vettvangi

Ef þessar skilgreiningar eru tengdar við lýðræðiskennslu í skólastarfi má álykta sem svo að fái nemendur tækifæri til þátttöku í umræðum sem geta leitt til þess að þeir þroski með sér ný viðhorf og sjái að þeir geti haft áhrif, séu þeir að læra um virkni lýðræðis. Þegar fólk ræðir saman með þessum hætti kvikna nýjar hugmyndir af frjóum umræðum og sjálft ferlið við að ná samkomulagi um hvað skiptir máli, verður verðmætt í sjálfu sér, óháð niðurstöðum. Umræðurnar verða þó að hafa merkingu í lýðræðislegu samhengi til að geta fallið undir lýðræðiskennslu. Þær verða einnig að snúast um þau efni sem eru nemendum hagleikin og hafa einhverja merkingu fyrir þá svo sem samskipti, skyldur eða réttindi.

Grunnskólinn á Ísafirði vinnur samkvæmt Uppbyggingarstefnunni og nemendur okkar hafa í allmörg ár unnið bekkjarsáttmála um samskipti sem notaðir eru í stað formlegra skólareglna. Í þeirri vinnu læra nemendur talsvert um lýðræðisleg vinnubrögð þar sem hún krefst þess að allir taki þátt og að skoðanir allra séu virtar. Nemendur þekkja því þessi vinnubrögð en á undanförunum árum höfum við unnið að því að færa þátttöku nemenda yfir á heildstæðara plan með því að virkja þá við mótun skólabrags með því að halda regluleg nemendapíng. Þingin hafa verið með þjóðfundarsniði og rætt hefur verið um málefni sem nemendur geta haft áhrif á og eru líkleg til að efla ábyrgðartilfinningu þeirra og vitund um eigin getu til að hafa áhrif.

Markmið þessara umræðuþinga eru fjögur:

- að veita nemendum tækifæri til að taka þátt í lýðræðislegri samræðu um málefni sem hefur merkingu fyrir daglegt líf þeirra og skipulag skólastarfsins,
- að efla vitund nemenda um eigin áhrif í skólastarfinu,
- að fá fram sjónarhorn nemenda í ýmsum málaflokkum,
- að fá fram tillögur frá nemendum um hvað hægt er að gera til að hafa jákvæð áhrif á daglegt starf í skólanum og víðar.

Þingin hafa verið sett upp með formlegu sniði. Borðstjórar koma úr efri bekkjum skólans og fá sérstaka þjálfun í að virkja samnemendur til þátttöku og að stýra umræðum, en gæta um leið kurteisi.

Þrjú þing um ólík málefni hafa verið haldin í skólanum árin 2013, 2015 og 2017. Á fyrsta þinginu var lögð áhersla á skólasamfélagið. Þá fengu nemendur þrjár spurningar til að kljást við.

1. Hvaða aðilar mynda skólasamfélagið?
2. Hvað gætu hóparnir sem mynda skólasamfélagið gert til að gera skólastarfið betra og árangursríkara?
3. Hvað myndu aðilar skólasamfélagsins „græða“ á því ef allir gerðu sitt besta?

Á öðru þinginu var rætt um kynjajafnrétti. Þá fengu nemendur spurningarnar:

1. Hvað græða strákar á jafnrétti?
2. Hvað græða stelpur á jafnrétti?
3. Hvað geta aðilar skólasamfélagsins gert til að efla jafnrétti?
4. Hvað geta foreldrar gert til að efla jafnrétti?
5. Hvað getið þið sjálf gert til að efla jafnrétti?

Á þriðja þinginu var svo rætt um samfélagsmiðla. Þá byrjuðu nemendur á að skilgreina þá

samfélagsmiðla sem þeir þekktu og flokka þá í mikið og lítið notaða. Þeir völdu síðan þrjá til fjóra af flokkunum sem þeir töldu vera mikið notaða og ræddu gagnsemi þeirra og hvað ber að varast við notkun þeirra.

Niðurstöðurnar

Gagnlegt – að geta	Hvað ber að varast
Deilt lífinu með vinum og kunningjum	Að fólk steli myndum
Fylgst með fólki	Perra
Eytt tíma	Hakkara
Horft á hluti	Stalkera
Póstað myndum	Að deila ekki of miklu
Skoðað gamlar myndir sem búið var að gleyma	Að senda nektarmyndir
Talað við aðra	Það er hægt að fylgjast með þér
Fljót samskipti	Neteinelti er auðvelt
Hringt í fólk	Að allir geta séð myndirnar þínar
Horft á myndbönd	Hver sem er getur reynt að tala við þig
Fengið hugmyndir frá öðrum	Það sem þú setur á netið verður alltaf þar
Deilt fréttum	Samfélagsmiðlar eru ávanabindandi
Fengið fréttir af öðru fólki	Leiðinleg skilaboð
Fundið fólk	Aðrir deila stundum einhverju sem þér finnst vera þitt einkamál
Fundið upplýsingar	Að samþykkja fólk sem þú þekkir ekki
Tekið skjáskot	Nafnlausar spurningar
Þú ræður hverja þú talar við	Fólk sem þykist vera einhver annar
Tala við fólk sem er langt í burtu	Haturs ummæli
Hlusta á tónlist	Óþægilegar myndir
Gera videó	Þrýsting
Búa til hópa með fólki	Ókunnuga
Bjóða fólki á viðburði	Fólk sem þykist vera börn
Live videos	Að gefa of miklar persónuupplýsingar
Skipulagt viðburði og annað	Getur verið auðvelt fyrir alla að finna þig
Skoðað tilboð á fötum og öðrum vörum	Skjáskot
Fengið aðstoð	Vírusar
Komið skilaboðum um allan heim á nokkrum sekúndum á ódýran hátt	Peningaþvætti og betl
Tjáð skoðanir sínar	Þú veist aldrei við hvern þú ert að tala
Rífa upp minningar	Ekki hitta neina sem þú veist ekki hverjir eru
Hægt að finna nánast allt sem langar að finna	Að deila óviðeigandi hlutum
Fylgjast með fræga fólkinu	Allt getur komist í dreifingu
Hægt að læra hvað sem er	Að láta reiði sína bitna á öðrum
Auglýst	Fljótæfni, mikilvægt að hugsa sig um áður en maður deilir
	Þau áhrif sem hægt er að hafa á ungt fólk með útlitsdýrkun
	Ekki trúa öllu sem þú sérð og heyrir
	Það er hægt að fylgjast með öllu sem þú gerir
	Dreifingu mynda sem maður vill ekki láta dreifa
	Að senda eða fá nektarmyndir
	Rífrildi
	Að senda öðrum ljót skilaboð
	Að láta myndir blekkja sig
	Ekki er hægt að taka til baka það sem maður hefur sent

SMELLIÐ Á MYNDINA TIL AÐ FÁ STÆRRI ÚTGÁFU AF NIÐURSTÖÐUNUM FRÁ NEMENDAÞINGI UM SAMFÉLAGSMÍÐLA.

Vinnan með niðurstöðurnar er bæði formleg og óformleg. Formlega vinnan er sýnileg á veggjum skólans og víðar en sú óformlega felst í viðhorfsbreytingum, breytingum á hugsun og hegðun nemenda og jafnvel starfsmanna líka. Í öllum tilvikum er þetta vinna sem nær yfir langan tíma og tekur í raun ekki enda.

Nemendaráð skólans hefur ávalt unnið áfram með niðurstöður þinganna og þær hafa verið gerðar sýnilegar í skólasamfélaginu. Einnig hefur verið unnið með niðurstöður þingana í tengslum við markmiðssetningu nemenda í upphafi skólaárs, þar sem þeir skilgreina hvað þeir ætla að gera til að vinna að því að ná þeirri stöðu sem sameinast hefur verið um að sé æskileg.

Tillögur frá nemendum um kennsluhætti hafa verið ræddar í starfsmannasamtölum og ratað inn í margskonar áætlanir í skólastarfinu. Tillögurnar hafa einnig verið notaðar í innra mati skólans þar sem gerðar hafa verið kannanir fyrir kennara út frá þáttum sem nemendur meta mikilvæga í kennslu. Foreldrar fengu einnig tillögur nemenda um hvað þeir gætu gert til að auðvelda börnum sínum námið. Hluti af niðurstöðum hefur verið nýttur í innra mati í tengslum við mat á líðan og bekkjarbrag þar sem þær voru notaðar beint til að útbúa sameiginlega skilgreiningu fyrir æskilega stöðu. Þessar niðurstöður voru síðan færðar yfir í könnun sem nemendur svöruðu og gátu þannig endurmetið stöðuna í hverjum bekk fyrir sig.

Flóknast hefur reynst að vinna með niðurstöður jafnréttisþingsins þar sem þar eru fæst atriði sem nemendur eða starfsfólk skólans getur haft bein áhrif á. Niðurstöður þess eru þó enn mikið ræddar í skólanum, bæði af nemendum og starfsfólki.

NIÐURSTÖÐUR Í HNITMIÐUÐU FORMI
TIL AÐ SETJA Á ÍSSKÁPINN HEIMA!

Nemendaráð er um þessar mundir að vinna með niðurstöður umræðna um samfélagsmiðla og vonumst við til að út úr því komi sáttmáli um skynsamlega notkun. Einnig er verið að útbúa gögn sem munu fara heim til nemenda og verða vonandi hvetjandi til samræðna foreldra og barna um þennan þátt sem leikur svo ríkulegt hlutverk í lífi fólks á okkar dögum.

Fyrir skólabraginn

Í þessu ferli eru nemendur virkir þátttakendur í að skapa eigin merkingu og bregðast við á persónulegan og skapandi hátt. Þeir taka þátt í að skapa samábyrgt samfélag og læra að takast á við álitafni, því ekki eru allir alltaf sammála í hópunum. Það að gera sér grein fyrir hvað maður sjálfur getur lagt af mörkum til bæta umhverfi sitt og félagslegar aðstæður

hefur styrkjandi áhrif fyrir alla og þegar börn og ungmenni skynja merkingu viðfangsefna eflist sköpunargleði þeirra sem hefur áhrif á námsáhugann. Í sköpun felst einnig að virkja ímyndunarafli og leika sér með möguleika og spyrja „hvað ef“ spurninga. Umræðuþáttur þessa verkefnis felur í sér skapandi vinnu þar sem nemendur koma með nýjar tillögur, ígrunda eigin hegðun og fá tækifæri til að sýna frumkvæði. Þó að ekki sé mögulegt að mæla bein áhrif af svona starfi teljum við okkur geta sagt með vissu að áhrifin á skólabraginn eru ótvírætt jákvæð. Nemendur okkar sýna oft í verki að þeir eru þess fullvissir að þeir geti haft áhrif á ákvarðanir sem teknar eru í skólanum ef þeir eru kurteisir og málefnalegir og telja sjálfsagt og eðlilegt að allir hafi skoðanir og tjái þær eftir löngun hverju sinni.

Markmið okkar er að gera nemendaþing að föstum lið í skólastarfinu. Með því vonumst við til að nemendur okkar venjist því að samræður, þar sem allir taka þátt, leiði til bestu mögulegu niðurstöðu fyrir heildina.

Heimildir

Aðalnámskrá grunnskóla 2011: Almennur hluti /2011.

Bernstein , B. (1996). *Pedagogy, symbolic control and identity: Theory, research, critique*. Lanham: Rowman & Littlefield.

Dewey, J. (2000). *Reynsla og menntun*. (Gunnar Ragnarsson þýddi). Reykjavík: Rannsóknarstofnun Kennaraháskóla Íslands. (Upprunaleg útgáfa frá 1938).

Dewey, J. (1976). *Creative democracy: The task before us*. Í J. Boydston (Ed), John Dewey: *The later works, 1925-1953, 14. bindi* (bls. 224-230). Carbondale: Southern Illinois University Press.

Jóna Benediktsdóttir er skólastjóri Grunnskólans á Ísafirði. Jóna lauk M.Ed prófi frá HÍ haustið 2012. Áherslur Jónu í náminu voru á skóla án aðgreiningar og lýðræði í skólastarfi.